

RADOVI
Zavod za znanstveni rad
HAZU Varaždin

UDK 02(497.523Varaždin)“1947/2007“
Prethodno priopćenje
Preliminary Communication

MARIJAN KRAŠ
Varaždin
marijan.kras1@vz.t-com.hr

Primljeno: 17. 06. 2019.
Prihvaćeno: 16. 10. 2019.
DOI: 10.21857/94kl4cxe0m

POVIJESNI RAZVOJ I DJELOVANJE GRADSKJE KNJIŽNICE I ČITAONICE "SLOBODA" I "METEL OŽEGOVIĆ" VARAŽDIN (1947.-2007.)

U ovom radu prikazano je djelovanje i promjene Gradske knjižnice i čitaonice "Sloboda" Varaždin, odnosno Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin (dalje u tekstu GK). Narodna čitaonica osnovana je u Varaždinu 1838, godine na poziv Metela Ožegovića i Varaždinaca iz toga vremena. Najduže je nosila ime Narodna čitaonica. Grad Varaždin osnovao je 1947. Gradsku knjižnicu i čitaonicu "Sloboda" Varaždin. Stoga je 2018. godine obilježena 180. obljetnica prvog narodnog društva u Hrvatskoj za knjigu i čitanje – ponos našeg grada i Republike Hrvatske. U ovom članku predstavljeno je razdoblje od 1946. do 2007. godine. Istraženo je 60 godina po mnogočemu uspješnog vremena, u kojem je ova djelatnost profesionalizirana kao i knjižnice u Europi i svijetu.¹ Dobiva svoje prostorije, direktoricu, stalne knjižničare, stvoren je fond knjiga, upisuju se korisnici, određeno je radno vrijeme i dr. U vremenu od 1947. do 1978. godine direktorica Gradske knjižnice i čitaonice "Sloboda" Varaždin bila je Vanda Milčetić, osta-

¹ Usporedi tekst: Marijan KRAŠ, "Gradska knjižnica od 1947. do 2007. godine," *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, 19, Zagreb-Varaždin, 2008, 179.

vivši neizbrisiv pečat među knjižničarima, korisnicima, te u kulturi grada Varaždina. U tom razdoblju vidljiva je velika aktivnost ove ustanove, rezultati u povećanju broja članova i nabave knjiga, kao i značenja za Varaždinca na predavanjima, predstavljanju autora i knjiga, recitalima i drugim programima.

GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA "SLOBODA" VARAŽDIN

Gradska knjižnica uz zalaganje i vodstvo Vande Milčetić već od 1946. osniva narodne knjižnice u naseljima Varaždinskog okruga - u Bartolovcu i Gornjem Kučanu, a poslije u Knegincu i Jalžabetu. "Sredinom pedesetih godina započinje djelovanje pokretnih knjižnica za mjesta udaljenija od Varaždina, kao program kojim se selima osiguravaju knjige, a potom odlaze u druga naselja. Godine 1960.-61. opremljeno je 14 pokretnih knjižnica u naseljima Kučan, Beletinec, Zamlaka, Novi Marof, Kelemen, Presečno, Bartolovec, Kneginec, Ilija, Podrute, Vidovec, Biškupec, te u Dječjem odjelu bolnice s ukupno 1.470 knjiga za mjesta udaljenija od Varaždina, kao program kojim se naseljima osiguravaju knjige, a potom odlaze u druga mjesta."² "Za dostavu sanduka knjiga ponekad su se koristila kola sa zapregom, a nosili smo ih i u cekerima, jer novaca za sve baš nije bilo"³. U prizemlju zgrade Narodnog kazališta "August Cesarec" Varaždin, (od 1991. Hrvatsko narodno kazalište Varaždin, dalje u tekstu: HNK) – u prostoru Gradske knjižnice stalno su se događale promjene: godine 1956. knjige su posuđivane u današnjem tajništvu GK (sjeverni ulaz u HNK) koje su donošene iz obližnjeg spremišta. Čitaonica novina i časopisa zauzimala je impresivno velik prostor, sa 91 mjestom za čitatelje, 8 dugih tapeciranih stolova, 10 fotelja (tri su još u uporabi), sanduci za drva, pisaći stol i dr. Čitaonica je u to vrijeme bila stjecište varaždinskih gimnazijskih profesora i gradske inteligencije sa sto naslova novina i časopisa, među kojima *Life*, *Paris Match*, *Aganjok* (SSSR).

² Usporedi tekst: Marijan KRAŠ, "Gradska knjižnica od 1947. do 2007. godine," *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, 19, Zagreb-Varaždin, 2008, 175-195.

³ Vanda MILČETIĆ, "Pamtim samo lijepo," *Varaždinske vijesti*, 9. veljače 1984., 9.

Slika 1. Čitaonica novina 1955. godine

Slika 2. Studijska čitaonica 1955. godine

Studijska čitaonica nalazi se i danas na istom mjestu – u nastavku slobodnog pristupa knjigama, kako je to bilo 1947. godine s 4 velika stola uz koje se sa svake strane nalazilo desetak mjesta za učenje. U prostoriji je vladala besprijekorna tišina, koju su održavali sami korisnici. Projekt su realizirali ing. Merlić i Sambol i Drvno-industrijsko poduzeće "Florijan Bobić" Varaždin.⁴

Uslijed prenamjene, čitaonica novina preseljena je u prijašnju posudbu i sobu za kataloge, danas tajništvo GK. Skladno opremljen prostor slobodnog pristupa bio je pozornica brojnih književnih priredbi, predavanja, recitala i političkih izlaganja. Godine 1963. pokazala se potreba povećanja prostora slobodnog pristupa knjigama, zbog povećanja samog fonda, brojnih kataloga, omogućavanje praćenja periodike, izložbe novih izdanja i posudbenog pulta. Osnivanje Odjela za djecu 1958. značajna je inovacija GK u povijesnoj zgradi *Vila Bedeković*, u kojem djeluje i razvija se do našeg vremena. Započelo se s radom 22. prosinca 1958., a svečanost službenog otvaranja bila je 7. listopada 1959., prije čega je održan susret s velikim piscem Matom Lovrakom.⁵ "Dječji odjel", kako se popularno naziva, privlači i okuplja godinama brojnu predškolsku djecu i učenike osnovnih škola Varaždina i šire okolice. Malo je srednjoškolaca koji nisu u mlađoj dobi bili korisnici Odjela za djecu, i kasnije postali redovni korisnici Odjela za odrasle.

⁴ Jasminka ŠTIMAC, *Specifičnosti varaždinskog knjižničnog prostora i opreme*, Varaždin, 2008. nepag.

⁵ Jasenka VUKOVIĆ, "Dječji odjel Gradske knjižnice i čitaonice "Sloboda" Varaždin – povijesni razvoj, sadašnjost i perspektive", *Godišnjak Gradske knjižnice i čitaonice "Sloboda" Varaždin*, br. 1. Varaždin, 1995., 69-87.

Slika 3. i 4. Odjel za djecu 1958. godine

Nakon obilježavanja 130. obljetnice ilirske čitaonice u Varaždinu (1838.–1968.), Vanda Milčetić prionula je stvaranju *Zbirke ilirskih knjiga*, očuvanih od osnivačkih vremena 1838. godine. Knjige i časopisi iz tog vremena sadržavali su osobne bilješke Metela Ožegovića i osnivača ilirske čitaonice te predstavljaju rarietne vrijednosti varaždinske spomeničke baštine knjiga. Uz redovne poslove počela se obrađivati građa za *Zavičajnu zbirku Warasidiniensia* (tj. Varaždin prema naslovu kolumne prof. Ivana Milčetića (st.) u književnom čas. "Vijenac" 1880-1881. god.). Građu se preuzimalo iz osnovnog fonda knjižnice, poklonima članova i darovima drugih knjižnica u Hrvatskoj. Knjige i druga građa su postupno uključivane u buduću zbirku, čije je oblikovanje zaokruženo već 1974. te je postalo dostupno korisnicima. Njezina se izgradnja kontinuirano nastavila sve do danas kada se u zbirku uvrštavaju aktualna i brojna izdanja o varaždinskom kraju. Sadržaj zavičajne zbirke su publikacije o Varaždinu, Varaždinskoj županiji, Hrvatskom zagorju, Međimurju i Podravini. Sadrži i rukopise neobjavljenih djela, starih varaždinskih knjiga, kalendara, zbornika, izvješća, novina, časopisa i druge građe. Cjelokupni fond analitički i računalno je obrađen te se može pretraživati na portalu GK www.knjiznica-vz.hr.

Slika 5. Gustav Krklec u knjižnici 1973. godine

Slika 6. Spomen soba i knjižnica G. Krkleca 1992. godine

VANDA MILČETIĆ – PRVO IME VARAŽDINSKE KNJIŽNICE

Vanda Milčetić već od 1945. sudjeluje u pripremi rada buduće gradske knjižnice od knjiga Narodne čitaonice, Gradske pučke knjižnice i Knjižnice RKUD "Sloboda" i postupno obrađuje "hrpu knjiga" od 7.000 svezaka. Grad Varaždin osniva Gradsku knjižnicu i čitaonicu "Sloboda" Varaždin 1947. kao samostalnu ustanovu u prizemlju povijesne zgrade HNK u kojem i danas djeluje. Vanda Milčetić imenovana je direktoricom ustanove, a na dužnosti ostaje sve do rujna 1978. kada odlazi u mirovinu. Od 1947. sudjeluje na stručnim tečajevima, uči i surađuje s kolegama u Zagrebu, upućena je na usavršavanje u složenim uvjetima obnove i izgradnje zemlje od 1947. do 1960. godine. Vanda Milčetić boravi radi usavršavanja i u Danskoj 1953. koja je i danas vodeća europska zemlja u knjižničarstvu i najvišim standardima rada u knjižnici. Toga se često sjećala i u kasnijim godinama kao jedinstvenog iskustva svoje knjižničarske karijere.

Vanda Milčetić pokrenula je program pokretnih knjižnica u široj okolini grada Varaždina i susjednim općinama. Kada je 1958. održana proslava 120. obljetnice ilirske čitaonice, osnovan je Odjel za djecu u klasicističkoj palači Bedeković, među prvima u Hrvatskoj. U to vrijeme započela je i stvaranje Zbirke ilirskih knjiga i Zavičajne zbirke "Varasдиниensia". Broj članova te slavljeničke godine iznosi 3.014, nabava 2.520 sv., posudba 33.322 knjiga. Godine 1960. primijenjen je raspored knjiga po Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK), a ubrzo je omogućen slobodan pristup i izbor knjiga, nakon preuređenja prostorija 1963. godine. Od početka djelovanja "Slobode", knjižnica postaje središte javnosti za posudbu knjiga, čitanje novina i časopisa, a posebno stranih izdanja nedostupnih širem čitateljstvu.

Slika 7. Vanda Milčetić, direktorica Gradske knjižnice i čitaonice "Sloboda" Varaždin 1947. – 1978.

Održavaju se književna i društveno aktualna predavanja. Nastupili su predstavnici hrvatske književnosti, sveučilišni profesori i društveno-politički radnici: sveučilišni profesor zagrebačkog filozofskog fakulteta dr. Milan Kangrga: *“Povijesno mišljenje Gyorgy Lukacsa”* (krajem 1971.); prof. Milivoj Telečan povodom Nobelove nagrade govorio je o pjesniku *Pablu Nerudi* (održano u srpnju 1971.); prof. dr. Zdenko Škreb *“Nobelovac Heinrich Böll”* (Nobelova nagrada za književnost 1972.). Predavač je na završetku svojeg predavanja znakovito poentirao: *“(...) bez obzira na društveni poredak koji u njemu vlada, da to suvremeno društvo ispljuska iz petnih žila nemilice i po lijevom i po desnom obrazu. Švedska je akademija svojom nagradom odobrila i takav stav”*.⁶ Josip Vrhovec, član predsjedništva CK SKJ održao je predavanje o kulturi u organizacijama udruženog rada 3. travnja 1975. godine.⁷ Predavali su prof. dr. Ivo Frangeš, prof. dr. Aleksandar Flaker, prof. dr. Miroslav Šicel, prof. Joža Skok, Saša Vereš, Karlo Štajner, Tomislav Ladan, Igor Mandić, pjesnici Dragutin Tadijanović, Milivoj Slaviček, Zvonimir Golob, slikar naive Ivan Rabuzin i brojni drugi. Varaždinski psihijatar dr. Pavao Brajša održava seriju predavanja uz znakoviti naziv *Nepoznanica koja se zove čovjek*. Knjižnica je predstavljala varaždinske pisce i pjesnike: Armina Rijavca, Vladimira Korotaja, Vladimira Županića, Katarinu Pšak, Ivicu Zamoda i Jagodu Zamoda. Predstavljeni su naslovi nakladnika iz Zagreba, Varaždina – naročito Fakulteta organizacije i informatike Varaždin, Gradskog muzeja Varaždin te razgovori pred kazališne premijere. Zavičajni pjesnici Zvonko Milković i Gustav Krklec bili su gosti na brojnim književnim večerima. Uz 75. godišnjicu rođenja pjesnika *“Srebrne ceste”* održana je u 7. lipnja 1974. svečanost uz nazočnost desetak književnika iz svih tadašnjih republika Jugoslavije: Jure Kaštelan, Joža Horvat, Danko Oblak, Branko Ćopić, Desanka Maksimović, Fadil Hadžić, Enver Mehmedbašić i dr. Bili su nazočni direktor SOUR-a *“Varteks”* Ivan Kurtalj i SOUR-a *“Podravka”* Pavle Gaži koji su također nazdravili i čestitali slavljenu u *“Varteksovim goricama”*. Enes Čengić, urednik sarajevskog *“Oslobođenja”* u Zagrebu bio je glavni pokretač proslave, uz Varaždince angažiranih u Zajednici kulture Varaždin. Nešto slično kao ova svečanost Gustava Krklecu nije nakon toga održana u počast niti jednom književniku na području Jugoslavije.⁸

Od 1968. do 1969. V. Milčetić inicirala je djelovanje knjižnica u naseljima Vinica i Petrijanec, a 1972. pokrenula je program *“knjige u poduzećima”* prvo za radnike VIS-a, potom u *“Varteksu”*, *“Vartilenu”*, PPK *“Koka”*, *“Mundus-Bobiću”*

⁶ Marijan KRAŠ, *“Nobelovac Heinrich Böll,”* Zagreb, Knjiga i čitaoci, 1972, 129-136.

⁷ Josip VRHOVEC, *“Kultura – sastavni dio društvene reprodukcije,”* *Varaždinske vijesti*, 3. travnja 1975., 1.

⁸ „Sedamdeset i pet godina života i rada Gustava Krkleca“, *Varaždin – Sarajevo*, 1974. 75.

i "Termoplinu", koje su se održale do devedesetih godina 20. stoljeća. Vodila je brigu o knjižnicama u Ivancu i Ludbregu, te pružala pomoć i podršku za stručnu obradu knjiga prema praksi usvojenoj u Republici Hrvatskoj. U Gradskoj knjižnici kontinuirano se bilježe podaci o broju članova, posudbi i stanju knjižnog fonda. Djelovanje GK od 1947. do 1978. godine pokazuje da se kroz 30 godina djelovanje Gradske knjižnice u najvažnijim pokazateljima višestruko povećalo kvalitativno i kvantitativno. Broj članova se od 1948. do 1978. povećao od 2.083 na 6.406 korisnika; posudba knjiga od 31.352 sv. na 130.858 sv; dok se fond knjiga od početnih 4.681 sv. popeo na 86.215 sv., odnosno za 497 posto. Kada je V. Milčetić 1978. odlazila u mirovinu moglo se ocijeniti njezino uspješno razdoblje djelovanja i razvoja GK i osobni pečat prve knjižničarke Varaždina.

Vanda Milčetić odlikovana je visokim priznanjima za svoj rad i stvaranje: *Ordenom zasluga za narod*; priznanjem *Kukuljevićeva povelja* Društva knjižničara Hrvatske; Nagradom "Pavao Markovac" Saveza sindikata Hrvatske, te Priznanjem "8. svibnja" Skupštine općine Varaždin. Sudjelovala je u brojnim društvenim aktivnostima kao odbornica Skupštine općine Varaždin, predstavница Varaždina u kulturno-prosvjetnom vijeću Sabora NRH, u Prosvjetnom saboru Hrvatske, te u stručnim udrugama knjižničara i gradskim organizacijama kulture. Vanda Milčetić bila je i ostala najveće ime varaždinskog knjižničarstva. Radila je na razvoju knjižnice za potrebe svojih sugrađana, mladih i djece. Nastojala je da knjižnica stvara pozitivnu i radozalu intelektualnu klimu, a knjižnica im to i omogućuje. Bila je skromna i jednostavna, predana radu, knjižničarima i korisnicima. O knjižnici u cjelini brinula je neprestano. Svojom snagom i upornošću uspjela je stvoriti vodeću knjižnicu Hrvatske. Ostvarila je trajne temelje za razvitak moderne i suvremene ustanove kulture, vodeće među gradskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj. Vanda Milčetić rođena je u Varaždinu 30. rujna 1918., a preminula u rodnom gradu 28. siječnja 2009. godine.

ZBIRKE ZVONKA MILKOVIĆA I GUSTAVA KRKLECA. PROSLAVA 800. GODIŠNJICE VARAŽDINA

Varaždinski pjesnik Zvonko Milković darovao je svoju knjižnicu od 2.394 sv. i rukopise. Bio je sudionik *Hrvatske mlade lirike* (1914.). Prvo je objavio zbirku *Pjesme* nakon čega slijedi tridesetogodišnja stanka. Tek 1944. objavljuje *Pobožne časove*, putopisnu knjigu *Krenimo rano jutro*, (1968.) a *Legende o sakrtoj sreći* predstavlja 1976. godine. Zajednica kulture općine Varaždin 1979. posthumno je objavila njegovu zbirku soneta *Iz starog Varaždina. Četrdesetak soneta*. Njegova je poezija odraz života i slika drevnog Varaždina koji vječno i tiho živi u Milkovićevim stihovima.

Ostavština Gustava Krkleca otkupljena je od njegove obitelji 1980., a sadrži 6.100 knjiga, rukopise, osobne dokumente, pisma, fotografije. Krklec je za života postao legenda među pjesnicima – boemima od Zagreba, Beograda i Sarajeva, formirajući se među pjesnicima i piscima Skadarlije. Njegova pjesnička veličina i duhovitost živi i danas u sjećanjima novih generacija pjesnika kojima je nedostižan uzor. Sabrana djela Gustava Krkleca objavljena su 1977. godine u šest knjiga.

Slika 8. Pjesnik Zvonko Milković 1972. godine

Slika 9. Književnik i akademik G. Krklec 1974. godine

Proslava 800. godišnjice Varaždina popraćena je izložbom GK "Varaždin i pisana riječ 1181. -1981." koja je prikazala najznačajnije dokumente, knjige, periodiku i drugu pisanu građu osam stoljetne povijesti našeg grada. Nacionalna i sveučilišna biblioteka Zagreb priložila je na izložbi naslovne fotokopije knjiga Pergošića, Vramca, Škrinjarića, Habelića, a GK je izložila *Gazophylacium seu Latino-Illyricorum, omatum aerarium*, primjerak iz vlastitog fonda. Prikazivani su diapozitivi s povijesnim dokumentima: presude iz 1181. godine – prvi spomen Varaždina pod nazivom *Garestin*, zatim *Privilegij slobodnog i kraljevskog grada 1209.*, potom iz 1220. godine; potvrda *grba grada Varaždina kralja Matije Korvina 1464.* godine i drugi povijesni dokumenti varaždinske prošlosti. Izložene su knjige iz baštine, povijesti i kulture, NOB-e, školstva, sporta, novine, časopisi, kalendari, godišnjaci i druga varaždinska baština. Iste godine priređena je izložba stručno znanstvenih knjiga *Tekstil* – popis tekstilne literature kombinata "Varteks", Varaždinske industrije svile, konfekcije i kišobrana-VIS-a, Međimurske trikotaže "MTČ" Čakovec i "Čateks" Čakovec te škola tekstilnog usmjerenja i građe

GK.⁹ Godine 1982. priređena je izložba *Proizvodnja hrane* koja je ostvarena kao pregled knjiga proizvodnje mesa, žitarica, mlijeka, mliječnih proizvoda, vina, sokova, jabuka, prerade voća i mlinske proizvodnje te veterinarska zaštita na području Zajednice općina Varaždin i Međimurje. Za obje izložbe dio građe izložio je ISIP – *Internacionalna stalna izložba publikacija Zagreb* koju je svojevremeno osnovao Varaždinac prof. dr. Božo Težak.

Slika 10. Pjesnik Jure Kaštelan među radnicama "Varteksa" 1981.

Pjesnici - akademici Dragutin Tadijanović i Jure Kaštelan predstavili su se radnicama konfekcije 1981. i 1982. godine u "Varteksu" i bili oduševljeno pozdravljeni. Stalni gosti na predavanjima u GK i nadalje su bili prof. Miroslav Šicel i prof. Joža Skok, predavači novije hrvatske književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, oba podrijetlom Varaždinci. Dr. Šicel predavao u Gradskoj knjižnici o Miroslavu Krleži (1961.); K. S. Đalskom (1981.); o Ilirskom preporodu (1988.); Vatroslavu Jagiću i Branku Vodniku (1992.); Zvonku Milkoviću (1994.) i brojna druga. Prof. Joža Skok govorio je također o Miroslavu Krleži i njegovim varaždinsko-zagorskim vedutama (1993.); Novijim kajkavskim pjesnicima (1995.); i Titu Brezovačkom (1996.). Joža Skok je autor povijesnih antologijskih pregleda varaždinske književnosti i kajkavske kulture predstavljenih u GK: *Garestinski hortus verbi* (2012.); *Garestinski panopticum* (2013.) *Garestinski gartlic rieči* (2014.), te više izbora kajkavskih suvremenog pjesništva.

⁹ "Tekstil", Izložba znanstveno stručne literature, Varaždin, 1982.

Slika 11. Predstavljanje knjige p. Bone Šagija

Pater Zvonimir Bono Šagi, župnik crve sv. Vida u Varaždinu i ugledni katolički publicist, predstavio je u prosincu 1995. knjigu *Laici i svjetovna dimenzija Crkve*,¹⁰ a u ožujku 2000. godine knjigu *Sa svjetiljkom vjere u društvenoj zbilji i Da sol ne obljutavi* u izdanju Kršćanske sadašnjosti Zagreb uz veliko zanimanje Varaždinaca.¹¹

GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA "METEL OŽEGOVIĆ" VARAŽDIN

Godine 1995. objavljen je *Godišnjak Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin* br. 1, koji je sadržavao tekstove znanstvenog skupa *Povijest knjižnog blaga knjižnica sjeverozapadne Hrvatske održanog povodom obilježavanja 150. obljetnice Ilirske čitaonice u Varaždinu* (održanog 15. i 16. prosinca 1988. godine). Dio sadržaja su prilozima nastali u prigodi znanstvenog kolokvija uz *100. obljetnicu smrti Metela Ožegovića* (Varaždin 15. studenoga 1990.), dok su ostali tekstovi objavljeni u radovima Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin br. 2/1988. Nekoliko stranica na kraju *Godišnjaka* donose podatke o projektu sanacije interijera Gradske knjižnice (realiziran 1995.), kao i preglede umirovljenih i zaposlenih djelatnika. U *Godišnjaku* su objavljeni radovi Vande Milčetić,

¹⁰ „Razgovor s paterom Šagijem.“ *Varaždinske vijesti*, 13. prosinca 1995., 12.

¹¹ *Varaždinske vijesti*, 15. ožujka 2000.

Milana Rogića, Drage Biščana, Jasenke Vuković, Josipa Hercega, Ernesta Fišera, Eduarda Vargovića, Miroslava Šicela, Tomislava Đurića, Antuna Goloba i Marijana Kraša. Prvi *Godišnjak* opsega je 146 str. u nakladi od 300 primjeraka. Ovim autorima i njihovima istraživanjima osvijetljeno je stoljeće i pol nastajanja i povijest nastojanja za hrvatski jezik i kulturu čuvanja knjiga, koje je javnosti uglavnom bilo nepoznato. Na ovim znanstvenim skupovima predložen je novo ime - *Gradska knjižnica i čitaonica "Metel Ožegović" Varaždin*, što je prihvatila Skupština općine Varaždin. Prof. Marijan Zuber, direktor Muzičke škole Varaždin, darovao je GK dokumentaciju koju je prikupljao za vrijeme dugogodišnje aktivne službe. Zanimljiva je po školovanju generacije sopranistice Ruže Pospiš-Baldani, Franje Petrušanca, Nevenke Petković-Sobjeslavski i brojnih instrumentalnih glazbenika. Donacija knjižnice dr. Brune Županića i Milivoja Županića iz Ivanca značajna je po naslovima hrvatske moderne književnosti prve polovine 20. st. i sadrži posvete pjesničkih zbirki Miroslava Krleže za boravka u Dugoj Rijeci (1922. g.).

Ostavština knjiga varaždinskih pjesnika i donacije prof. Zuberu i dr. Županića također su uključene u računalni program METEL, te se mogu pretraživati na portalu GK.

Virtualni putopisi prof. Nine Lipljin i glumca Tomislava Lipljin o Africi, Meksiku, Egiptu i Turskoj izazvali su veliko zanimanje Varaždinaca. Prof. dr. sc. Nina Lipljin priredila je i prezentaciju o životu i stvaranju Miljenka Stančića, najznačajnijeg varaždinskog i velikog hrvatskog slikara. Interes publike za ovo predavanje bio je povod za još jedan termin. Glumac Tomislav Lipljin sudjelovao je na "fašničkim spelavanjima": 2005. uprizoren je skeč *Strava u Gradskoj knjižnici* o oštećivanju knjiga do neupotrebljivosti (Krpan, Lipljin, Plovanić); 2006. izvedena je *Metelska molitva*, anonimnog autora s interneta, pročitani humoristički tekstovi Vladislava Vežića i Ivana Milčetića (ml.) Zbog duhovitosti objavljujem prvu strofu *Metelske molitve* i primjera kako se informatikom GK bave i neimenovani korisnici. Poruka je anonimno primljena 2005. godine:

*METEL naš koji jesi, v računalu, v PC-u, na CD-u / Il zaštićen na disketi /
Kak doma, tak i v školi / pri vikendici ili v kleti. ...*

Ljeti 2000. godine posjetila je GK gospođa Carol L. Sheffer, direktorica plana i razvoja *Queens Library New York* - jedne od najvećih gradskih knjižnica u SAD. Bila je zadovoljna izgledom i uređenjem GK, očarana povijesnom jezgrom Varaždina i razgledom Muzeja Trakošćan.

Godine 2001. Goethe institut u Zagrebu pokrenuo je istraživanje njemačkih izdanja u Europi – i u knjižnicama Republike Hrvatske. Gradska knjižnica Varaždin posjedovala je 2.894 sv. knjiga na njemačkom jeziku, najviše na gotici. Izvješće

GK objavljeno je u publikaciji *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa, 2001*.¹²

Godišnjak Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin br. 2. (Varaždin, 1998.) uz naslov *Knjižnice europskih gradova u 21. stoljeću* (Zbornik radova Međunarodnog savjetovanja 4.-7. studenoga 1998.)¹³ Publikacija sadrži knjižničarske radove iz prakse suvremenog djelovanja narodnih knjižnica Hrvatske, Slovenije, Velike Britanije i BiH, sveukupno 45 autora. Prikazano je nastojanje gradskih knjižnica da se uključe u suvremene društvene trendove (marketing, socijalne okolnosti, informacijsko društvo i tehnologija, lokalna samouprava, metodologije praćenja korisnika, obrazovanje knjižničara, korisnici treće životne dobi, knjižnice i internet, virtualne knjižnice i druge aktualne teme. *Godišnjak br. 2* objavljen je u nakladi 500 primj., a koristio se i kao priručnik za studente knjižničarstva. Zaključci savjetovanja ukazali su na potrebu smanjenja – ukidanja PDV-a za knjige, što je Ministarstvo kulture prihvatilo, ali je danas na snazi stopa od 5% za tiskane i elektronske knjige.

U pripremi proslave 160. obljetnice utemeljenja *Društva narodnog u Varaždinu – Prve hrvatske narodne čitaonice 1838. – 1998.* tiskan je *Vodič Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin. Knjižnice Grada Varaždina i Varaždinske županije.* Vodič donosi aktualne podatke o Gradskoj knjižnici, knjižnicama Ivanec, Ludbreg, Novi Marof, pregled knjižnica osnovnih i srednjih škola, visokoškolske knjižnice, specijalne knjižnice, Spomeničke knjižnice Franjevačkog, Kapucinskog i Uršulinskog samostana. U prilogima *Vodiča* objavljeni su pregledi novina i časopisa i CD-ROM-a.¹⁴

Proslava 160. obljetnice Gradske knjižnice 1998. godine održana je pod pokroviteljstvom mr. sc. Bože Biškupića, ministra kulture Republike Hrvatske. Pojednim događanjima nazočili su ugledni društveni i kulturni djelatnici s područja Hrvatske, Varaždinske županije i Grada Varaždina, naročito knjižničari. Obilježena je i 40. obljetnice Odjela za djecu, organizirano je dvodnevno *Međunarodno savjetovanje "Knjižnice europskih gradova u 21. stoljeću"*. Tijekom slavljeničke godine održani su brojni programi: otvorenje obnovljenog prostora spremišta knjiga, brojna predavanja i nastupi posvećeni velikom jubileju, on-line povezivanje knjižnice u mreže CARNET i Internet, obnova i proširenje prostora, dodjela priznanja i koncert Varaždinskog komornog orkestra.

¹² *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa, 2001.*

¹³ *Godišnjak Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin* br. 2. – Varaždin, 1998., 316 str.

¹⁴ *Vodič Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin. Knjižnice Grada Varaždina i Varaždinske županije.* – Varaždin, 1997., 31 str.

U razvoju Gradske knjižnice vrijeme od 1945. do 2007. godine znakovito je po značajnim investicijskim projektima podređenih zaštiti prostora, korisnika i knjižnične građe. Velik dio problema je bila istrošenost i zastarjelost opreme, ponekad je ugrožavala osoblje knjižnice i korisnike. Nisu to bila samo ulaganja u zidove, instalacije i opremu, već inovacije i stvaranje novih metoda rada knjižničarske struke. Prva velika promjena bio je slobodan pristup knjigama 1963., a od početka devedesetih godina 20. st. započela je postupna kompjuterizacija obrade knjiga, upis korisnika, posudba, pretraživanje po autoru, naslovu, nakladniku, godini, produživanje posudbe i dr. Informacijski sistem Gradske knjižnice zauzeo je 2000. godine visoko mjesto u Republici Hrvatskoj koji uključuje opće informacije o knjižnici, kontakt informacije, vlastiti on-line katalog, knjižnične usluge, radno vrijeme, obavijesti o događanjima, podatak o odgovornosti i datum posljednje promjene. Informatička podrška i računala koriste za sve poslove, a u uporabi je vlastiti računalni programski paket METEL, nastao u suradnji s Dankom Tkalecom.¹⁵ Veliko dostignuće bilo je on-line pretraživanja zapisa svih knjiga i zbirki GK, a cjelokupni razvoj potrajao je gotovo desetak godina, a nastavlja se i danas. Korisnici mogu putem web portala: <http://knjiznica-vz.hr/> pretraživati cjelokupni fond i pojedine zbirke knjiga, digitalizirane knjige, časopise i novine i trenutno pronaći potrebne informacije. Također mogu zatražiti telefonsku i e-mail rezervaciju građe za svoje potrebe. Na raspolaganju su računala za korisnike u svim dijelovima ustanove za pretraživanja ili slanje poruka. Zbog ubrzanog povećanja fonda značajan dio knjiga preseljen je u spremište na Banfici i podrumu Odjela za djecu, dok je aktualna građa pohranjena u Odjelu za odrasle i u Odjelu za djecu. Čitaonica novina preseljena je u obnovljeni ulazni prostor 1993. godine kako bi se obilježila 155. obljetnica Ilirske čitaonice - prva nevelika investicija Gradske knjižnice u Republici Hrvatskoj.

---

¹⁵ Mario ŠOŠTARIĆ, Danko TKALEC: Razvitak i primjena računalnog knjižničarskog paketa "Metel Win", Varaždin, br. 2., 165-191.

Slika 12. Dvorana slobodnog pristupa 1995.

Slika 13. Studijska čitaonica 1995.

U ljeto 1995. godine započelo je razdoblje većih investicijskih projekata Gradske knjižnice zbog istrošenosti parketa, električnih instalacija, improvizacija računalnih instalacija, slabog centralnog grijanja i drugih problema. Projektu dokumentaciju izradio je *Coning inženjering d. d. Varaždin* pod vodstvom dipl. ing. Đure Tuka i Miljenka Rodeka.¹⁶ Opremanje prostora policama za knjige, kataloge i studijske čitaonice povjereno je *Studiju AG Zagreb* uz najtješnju suradnju s knjižničarima o potrebama moderne knjižnice. Radovi su trajali dva mjeseca, no knjižnica nije radila samo jedan dan: posudba se odvijala prvo u sadašnjem tajništvu, a potom u dvorani za glumačke probe varaždinskog kazališta. Prigodna svečanost održana je uz mjesec 'Hrvatske knjige' u listopadu 1998. godine, uz brojne Varaždince i ugledne goste i kulturne radnike. Uslijedio je još jedan zahtjevan projekt: statička sanacija spremišta knjiga tijekom 1997. godine uz završnu svečanost 1998. godine i obilježavanje 160. obljetnice osnivanja Ilirske čitaonice.

"Ovim radovima djelatnicima i korisnicima stvoreni su neophodni uvjeti za suvremeno poslovanje i smještaj građe. U podovima je instalirana telekomunikacijska mreža za brojna računala – krajem 2007. u Odjelu za odrasle koristi se dvadesetak računala, poboljšana je rasvjeta, a naknadno je ugrađen klima-uređaj u posudbi, studijskoj čitaonici i obradi knjiga. Spremište je povezano sa podrumskim prostorom stepenicama malim teretnim dizalom za brži transport knjiga."¹⁷

Ogranak Banfica otvoren je 24. svibnja 2002. godine, zahvaljujući Gradu Varaždinu koji je odobrio korištenje 170 m² prostora i potrebna sredstva. Građani najvećeg gradskog naselja prihvatili su prednosti knjižničnih usluga, jer je do središnje knjižnice gotovo 2 km. Otvorenje ogranka bio je jedan od malobrojnih kulturnih događanja u naselju od 7.000 stanovnika, a svečano otvorenje rezanjem vrpce obavila je Melanija Barbir, učenica II. OŠ Varaždin, koja je 2001. bila najčitateljica među u Odjelu za djecu. Šest godina nakon početka rada (2007.) posudba knjiga ovog ogranka iznosi 12.934 sv. godišnje.

Odjel za djecu smješten u Vili Bedeković postupno se proširio na cijeli prostor prizemlja 2001. godine. Cjelovito uređenje započelo je 2003., opremanjem dviju igraonica i spremišta građe. Instalirano je centralno grijanje na plin, izmijenjene elektroinstalacije i rasvjete te mreža s dva računala za djecu. Nabavljene su nove police za knjige, ormarići za igračke i elektroničku građu i raznovrsna opre-

¹⁶ Jasminka ŠTIMAC, Specifičnosti varaždinskog knjižničnog prostora i opreme, Varaždin, 2008. nepag.

¹⁷ Marijan KRAŠ: "Gradska knjižnica od 1947. do 2007. godine." – Radovi Zavoda za znanstveni rad, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, 19, Zagreb-Varaždin, 2008, 190.

ma za uzrast djece. Odjel za djecu bežično je povezan sa središnjim računalom Odjela odraslih, što je bila prva veza bez žica za prijenos podataka u knjižnicama u Republici Hrvatskoj.

Slika 14. Odjel za djecu 1998. godine

Godine 2007. dobiven je i prvi kat vile Bedeković s namjenom knjižnice za mlade i stranu literaturu, te elektroničku građu. Prvo je obnovljeno krovno i djelomično uređen tavanski prostor za duplikate knjiga. Izvršeni su opsežni obrtnički radovi uz ugradnju plinskog grijanja, električne i rasvjetne instalacije, te nabavljena funkcionalna oprema (AG Studio Zagreb). Objekt je prilagođen prostoru u okruženju platana i velikog zdanja 2. osnovne škole Varaždin. Početak rada Odjela za mlade i strane literature upriličen je uz *Mjesec hrvatske knjige* 15. studenoga 2007. i postao omiljeno mjesto učenika i mladeži, osobito srednjoškolaca. Mladim korisnicima stvoreni su uvjeti za korištenje građe na stranim jezicima, internet, uporaba skenera i pisača i velike i raznolike građe. Omogućeno je slušanje glazbe, održavanje predavanja i skupova za mlade.

Bajkovit dojam vile Bedeković jedna je od najljepših slika u centru grada zahvaljujući obnovi fasade u bijeloj boji i zelenom okviru okoliša. Ovo kapitalno ulaganje iznosilo je 700.000,00 kn.

Slika 15. Vila Bedeković - Odjel za djecu i mlade 2018. godine

Istovremeno s modernizacijom poslovanja prišlo se i zaštiti knjiga od otuđivanja, naročito izraženo početkom devedesetih godina, kada je “nestao” dobar dio informatičkih knjiga. Pomoću zaštitnih naljepnica pokretao se signal na izlazu iz knjižnice, ako prigodom posudbe knjiga nije prošla redovni postupak. Unatoč zaštiti 2006. godine *nestala* je raritetna strojopisna knjiga *Varaždin i njegova regija (Poleografska studija i analitički elaborat grada i okolice namijenjen za izradu urbanističkog plana)*. Urednik publikacije bio je dr. Ivo Rubić, sveuč. prof., uz brojne varaždinske autore: prof. K. Filića, prof. V. Kovačića, prof. J. Runjaka, V. Lackovića, dipl. oec. i drugi. U rukopisu su objavljeni podaci o istraživanjima Varaždina i okolice pedesetih godina 20. stoljeću. Srećom, GK posjedovala je mikrosnimku, ali u Varaždinu više nije bilo uređaja kojom bi se s mikrofilma presnimio zapis i digitalizirao. Problem je riješio Ivica Metlikovec, dipl. inf. zaposlen u informatičkoj tvrtci u Ljubljani, tako da je zapis *Poleografije* digitaliziran na CD i može se koristiti u GK.

Završetkom domovinskog rata GK se šire povezuje s knjižnicama u Hrvatskoj i Sloveniji. Već 1996. godine uz suradnju Gradske knjižnice Zadar darovali smo knjižnici u Obrovcu računalo, razmjenjivali knjige s Gradskom knjižnicom “Juraj Šižgorić” Šibenik. Sudjelovali smo u pripremi projekta uređenja Gradske knjižnice Zadar.

Sveukupna financijska ulaganja u obnovu, sanaciju i opremanje svih prostora GK iznose 2,5 mil. kuna, od čemu je najviše pridonio Grad Varaždin – 1,7 mil. kn; Ministarstvo kulture RH 0,5 mil. kn, dok je Knjižnica sudjelovala sa 0,3 mil. kn. Ukupni prostor GK 1997. iznosi 2007. godine 1.331,09 m², od čega na Odjel za odrasle otpada 741,56 m², Odjel za djecu 245,55 m², Odjel za mlade i strane literature 174 m², te Ogranak Banfica 90 m², uz podrum (spremište knjiga). U razdoblju 2001.-2007. godina također je zabilježen rast najvažnijih kategorija: broj korisnika dosegnuo 10.932 člana, jedno od najviših učešća korisnika u odnosu na broj stanovnika u Republici Hrvatskoj. Zadržan je broj korisnika malo ispod jedanaest tisuća godišnje (10.932 člana). Posudba knjiga u 2001. godini iznosi 274.749 sv. a 2007. godine 291.563. I nadalje značajno raste nabava knjiga od 150.439 (2001.) na 198.336 sv., odnosno za 32%.¹⁸

Razdoblje nakon 2000. do 2008. godine u Gradskoj knjižnici bilo je vrlo dinamično: uloženo je mnogo vremena i napora za osiguranje projekta zgrade Gradske knjižnice.¹⁹ Grad Varaždin donio je odluke o lokaciji i prostoru buduće zgrade u Ul. kralja Petra Krešimira IV, kraj novo izgrađene muzičke škole površine 5.000 m². Međutim, nakon 2010. godine Grad Varaždin je promijenio svoje zaključke. Korak naprijed bila je odluka lokalne vlasti 2018. godine o ot kupu zgrade palače *RITZ* – bivše “Varteksove” robne kuće za buduću Gradsku knjižnicu. Zgrada je u cijelosti obnovljena krajem devedesetih godina 20. st. za prodaju tekstilne konfekcije. U tijeku su pripreme za prilagođavanje objekta potrebama knjižnice, naročito električne instalacije, grijanje i prenamjene prostora koji zaprema 3.500 m².

Eppur si muove - Ipak se kreće!

Galileo Galilei

---

¹⁸ Statistički podatci za 2007. godinu – usporedni pregled 2001.-2007.

¹⁹ Programska osnova zgrade Gradske knjižnice i čitaonice “Metel Ožegović” Varaždin Projektni zadatak (idejno rješenje). – Varaždin, 2004.

Slika 16. Djelatnici Gradske knjižnice 1998. godine

LITERATURA

- 1/ Dokumentacija Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" 1947. – 2007.
- 2/ Michael, BUCKLAND: *Preoblikovanje knjižničnih službi i usluga: program.*
- 3/ Lokve [etc.], Naklada Benja [etc.], 2000.
- 4/ Godišnjak Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin 1/1995.; 2/1998.
- 5/ Marijan KRAŠ, „Gradska knjižnica Varaždin od 1947. do 2007. godine.“ – *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, 19/2008.
- 6/ Ksenija ŠVENDA-RADELJAK: *Obrazovanje i status knjižničara u Hrvatskoj do uvođenja studija bibliotekarstva*, Zagreb, 2018.

SAŽETAK

POVIJESNI RAZVOJ I DJELOVANJE GRADSKJE KNJIŽNICE I ČITAONICE "SLOBODA" I "METEL OŽEGOVIĆ" VARAŽDIN (1947. – 2007.)

U ovom radu prikazano je djelovanje Gradske knjižnice i čitaonice "Sloboda" Varaždin, a od 1990. Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin od 1947. do 2007. godine. Na dužnosti direktora Gradske knjižnice i čitaonice "Sloboda" Varaždin bila je gospođa Vanda Milčetić, ostavivši neizbrisiv pečat u vremenu do 1978. godine. Poštovano je njeno nasljeđe. Iz dokumentacije Gradske knjižnice i napisa lokalnih novina kroz čitavo razdoblje vidljiva je velika aktivnost ove ustanove, uspjesi u povećanju broja članova posudbe i nabave knjiga, kao i mjesta okupljanja Varaždinaca na predavanjima, predstavljanju knjiga, recitalima i drugim aktivnostima. Iznijeti su podaci o investicijama u obnovu cjelokupnog prostora i povećanja na Ogranak Banfica i Odjel za mlade i stranu literaturu.

Ključne riječi: Gradska knjižnica i čitaonica "Sloboda" Varaždin; Povijest i djelovanje 1947.- 2007.; Vanda Milčetić.

SUMMARY

HISTORICAL DEVELOPMENT AND WORK OF THE VARAŽDIN PUBLIC LIBRARY "SLOBODA" AND "METEL OŽEGOVIĆ" (1947– 2007)

This paper presents the work of the Varaždin Public Library "Sloboda" Varaždin, Varaždin Public Library "Metel Ožegović" (since 1990), in the period from 1947-2007. Mrs. Vanda Milčetić was the head of the library until 1978, leaving a heritage not easily forgotten. The library records and local newspapers of that period show many activities undertaken by the library, a growing number of library members and new books, as well as the venue where local people met at lectures, book launches, recitals and similar. Investment data on the reconstruction of the library and opening of two new departments (Department Banfica and Department for young people and books in foreign languages) have been presented.

Key Words: Varaždin Public Library; History and work 1947- 2007; Mrs. Vanda Milčetić.

